

והרש"ש כתב שלרב ושמואל מתפרש 'המותר' השנוי במשנה — מה שנשאר לאחר שמתה, שלא אכלתו, בין ממעשה ידיה עצמם בין ממותר מעשה ידיה. (צ"ל לפי פירושו שזה הוצרכו להעמיד בשאינו מעלה לה מעה כסף, והלא אף במעלה לה מה שנשאר לאחר מיתה קדוש. היינו משום רב אדא בר אבהו אמרו כן, שמפרש 'מותר' מחיים. ומה שאמרו רב ושמואל 'וכיון דלא קא יהיב לה מעה כסף מותר דידה הוי' — כלומר לכן אין מפרשים רב ושמואל 'מותר' כרב אדא ומחיים, אלא מפרשים 'מותר' הנשאר לאחר מיתה).

'הוי בה רב פפא: במאי, אילימא במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה, מאי טעמא דמאן דאמר לאחר מיתה קדוש' — והלא אף מחיים יש להקדש לחול. ודוקא לרבי מאיר מקשה, שסובר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אף על פי שבשעת ההקדש אינו ברשותו, אבל לרבי יוחנן הסנדלר אי אפשר להקדיש, כיון שמעשה ידיה לא באו לעולם. ואפילו באומר 'יקדשו ידיך לעושיהם', כיון שיכולה [לרב] לומר איני ניוזנית ואיני עושה, אינו ברשותו להקדישם. (עפ"י שער המלך — ערכין ו, כא. ולהרמב"ם מועיל באומר 'יקדשו ידיך' וכו').

רש"י ד"ה לעולם במעלה. משא ומתן בבאור דברי רש"י — ע' במהרש"א וקרני ראם; שער המלך סוף הלכות ערכין.

דף נט

'רב אדא בר אבהו סבר תקנו מזונות תחת מותר ומעשה כסף תחת מעשה ידיה' — נראה דוקא מעשה ידיה בצמר, אבל טוחנת ושאר מלאכות הבית — תחת מזונות הן. וכן משמע מלשון המשנה לקמן (סד): 'אם אינו נותן לה מעה כסף לצורכיה מעשה ידיה שלה. ומה היא עושה לו, משקל חמש סלעים...'. וכן מסתבר, שלא יזכה הכל במעה כסף. (חזון איש ע, א).

זכי קאמרה הכי מי מקדשה הא משעבדא ליה? — דאמרה לכי מיגרשה' — מקשים, הלא החשש הוא שמא תתגרש ותחזור אליו ואז ייאסרו מעשה ידיה עליו ולא יוכל להימלט מהאיסור, והרי כשהיא חוזרת אליו כל מעשה ידיה שתעשה משועבדים לו, ומדוע חל הגדר, מה הפרש בין מעשה ידיים של עכשיו שאין בכחה לאסרם מפני שעבודם, למעשה ידיה שלאחר כך, כשתחזור אליו? ונראה ששונה נדר מקנינים, שעיקר חלות הגדר הוא בשעה שנדר ולא אחר כך כשבא הדבר לעולם, הלכך כשבא לעולם אסור ממילא מפני חלות הגדר דמעיקרא שקדם לשעבוד. (עפ"י שערי שמועות)

'שדה זו שאני מוכר לך לכשאקנה ממך תיקדש מי לא קדשה' — לכאורה צריך ליתן טעם, כיון שסוף סוף אין קדושה חלה אלא לאחר שלקחה, ובין הקדשו לחלות ההקדש אינה שלו, מדוע אין זה נחשב דבר שלא בא לעולם? ועוד, משמע שאין יכול לחזור בו, ואם לא חל ההקדש עד לאחר שלקחה למה לא יוכל לחזור, למאן דאמר המקדיש לאחר ל' יכול לחזור, [וכאן עדיף כיון שאינה שלו קודם חלות ההקדש]?

לכן נראה שמקדיש את גוף השדה מעכשו ומשאיר פירותיה עד שיקחנה, ומוכר ללוקח פירות עד שיקחנה. אך כיון שביד הלוקח לסרב למכור לו, נחשב כיש לו קנין הגוף עד שימכור, אבל כשמכר נמצא שלא היה לו אלא קנין פירות עד לאותה שעה. (עפ"י חזון איש עא, ד)

(ע"ב) 'אלא אמר רב אשי: קונמות קא אמרת, שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו וכדרבא דאמר רבא הקדש חמין ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד' — מדברי הרמב"ם (גדרים יב,י) נראה שלפי תירוץ זה, שוב אין צריך לאוקימתא דלעיל, שאפילו ללא אמירת 'יקדשו ידי לעושיהן' צריך להפר, שהקונמות חלים על מעשה ידיה. והר"ן תמה על כך, הלא מעשה ידיה לא באו לעולם וכיצד יחול הנדר. (וכן מובא בהגהות אשר"י בשם מהרי"ח, כסברת הר"ן, שכל שלא אמרה יקדשו ידי לעושיהן, לא חל האיסור, ואפילו אינה ניונית ממנו.

ושמא סברת הרמב"ם כפי הנראה מדברי התוס' (בד"ה הכא), שלדעת האומר יכולה לומר איני ניונית ואיני עושה, כיון שבירה לפטור עצמה ממעשה ידים, אין כאן חסרון דדבר שלא בא לעולם. והר"ן שתמה הולך לשיטתו, שמתרץ קושית התוס' באופן אחר, ע"ש.

ואולם מפשטות דברי התוס' בקדושין (סג סע"א) משמע שאפילו בלא סברא זו, קונמות חלים על דבר שלא בא לעולם, וכ"מ בכסף-משנה בדעת הרמב"ם. וע' אבי עזרי (מכירה כב,ט) שביאר הדבר באר היטב.

ובשם הגר"ח מובא (בתדושים שעל הש"ס — גדרים) שדוקא בהקדש או בנדר עם התפסה אמרו בגמרא שאינו חל בדבר שלא בא לעולם, כי יש בזה חסרון בעלות, אבל בנדרי איסור שאין בהם התפסה, אפשר לאסור אף בדבר שלא בא לעולם).

'ונקדשו מהשתא — אלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל כי היכי דלא תיקדש מהשתא' — ואין שייך להקשות 'מי איכא מידי דאילו השתא לא קדיש ולקמיה קדיש' — כי גם עתה קדוש מדאורייתא אלא שחכמים האלימו לשיעבודו. (מהרש"א. וע' כסברא זו בר"ן להלן פו. וע"ע בשו"ת דובב מישרים ח"ב לו ד"ה אולם).

'אין אשה אלא ליפיה...' — פירוש, כל הקפדתה ורעיונה לשמור על יופיה, וכל דבר הגורם להכחיש יופיה בורחת ממנו ומקפדת עליו. וכן הענין בבנים ובתכשיטים. ולכן כל מלאכות המכחישות יופיה או מעכבים עיבורה ומונעים תכשיטיה — יכולה היא להשמט מהם, שעל דעת זה לא נישאת לו. (בן יהוידע) ע"ע: אור המאיר — חיי שרה; תורת המגיד — לקוטי הש"ס.

*

'הבטלה מביאה לידי שעמום'

הנה קטעים מצוטטים מתוך ספר מכתב מאליהו (ח"ד עמ' 42 ואילך):

תמיד היו בעולם שיטות שהתנגדו לתורה הקדושה, כגון עובדי עבודה זרה בזמנם, והפילוסופים היוונים וההולכים בעקבותיהם. הם התנגדו לתורה באופן עקרוני, אבל לא השתמשו בתורה לשם טעויותיהם. בזמננו, אנו עדים לתופעה מחזרה שלא היתה מעולם, שכופרים משתמשים בקדושה עצמה כדי לבסס את כפירתם, כגון אותם הפוקרים מתוך המקרא עצמו כביכול, ואותם המתאחזים במושגים קדושים כגון ארץ ישראל ולשון הקודש וכדומה. מאין באה זאת לנו בדורנו?

יש בדבר זה סוד, היוצא מתוך דברי רמח"ל ז"ל בספר 'אדיר במרום' (דפוס ורשא עמ' כב), וזו לשונו שם:

'ואודיעך סוד גדול. עיקר התלמוד הוא המעשה, כי רז"ל אמרו אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, והוא סוד מה שאמרו גם כן שהבטלה מביאה לידי שעמום (שגוען ותמהון לבב). וכל זה הוא כי אין עיקר תיקון האורות אלא בהתפשטותם לפעול... בהיות האורות מתדבקין ונמשכין ומגיעין למטה... בסוד המעשה... ישמח ה' במעשיו, שאז הקדושה היא

השולטת והסטרא-אחרא מתגרשת ומתרחקת וזאת היא הכוונה התכליתית כידוע... אך אם בני אדם חוטאים גורמים שהאורות יהיו בטלים... וישארו... בלא פעולה... לא נמצאו באורות אלא בחינת אור התורה והוא בטל בלא מעשה ואינו מגיע אל המקבלים ואז הס"א מתחזקת לשלוט למטה... ושליטתה מן הבטלה של האורות העליונים, לכן **הבטלה מביאה מביאה לידי שיעמום** כי בטלות האורות הוא ממש הנותנת מקום שליטה לס"א שהיא השעמום, ועל כן התורה צריך שתהיה על מנת לעשות שאז התיקון נמצא כראוי'...

...וזהו כעין מה שכתבו בספרים הקדושים בכמה מקומות, כי הס"א והקליפות יונקים את חיותם מניצוצות הקדושה שנפלו לרשותם, מן התורה והמצוות שאנו עושים עם פגמים גדולים. וענין זה אנו רואים בחוש ממש. כי הרי כתבנו בראש דברינו שגם לפני דורות הרבה היתה אפיקורסות בעולם בניגוד לתורה הקדושה, אבל לא השתמשו בתורה עצמה בעקמומיות שכלם לשם הכפירה. אבל בדורות האחרונים פתאום עמדו זיפנים גסים וחצופים עד מאד לבקר — כביכול — את המקרא וכל התורה כולה, ובשכלם המתעקם ממש על ידי מדותיהם ותאוותיהם הם יורדים אל חיצון-חיצוניותה של התורה על מנת להתפקר בה כרצון תאותם הנשחתה. איך נהיה הדבר הזה? מה להם ולתורה? הרי בלאו הכי הם אומרים שאין מאמינים בה? אלא שהרפיון בלמוד תורה למעשה בדורות האחרונים גרם שהס"א השיגה אחיזה באור התורה עצמה ובאופן זה זורעת כפירה והשחתה, ועל ידי ה'בטלה', כנ"ל בדברי הרמח"ל ז"ל, גרמנו שתזון הכפירה מהתורה עצמה. אוי לאותה בושא!...

... האחריות עבור תוצאות גלותן של ניצוצות הקדושה בתוך הקליפות מוטלת על לומדי התורה המתרשלים להביא את תורתם לידי מעשה, ומבטלים בזה את אורות הקדושה מהשפעתם האמיתית, כמו שכתב הרמח"ל, ועל ידי זה מוסרים את האורות ההם ביד הס"א המחללת את שם שמים על ידם, וגורמת 'שיעמום', דהיינו בלבול ותמהון הלב בעולם. נורא ואיום! והתיקון גם הוא בידינו, שתורתנו תהא לשם 'הכוונה התכליתית' (כמש"כ הרמח"ל), דהיינו ישמח ה' במעשיו, מעשיו דייקא, שימשכו אורות התורה ויתפשטו למטה, היינו לתוך תת-ההכרה שלנו, בחינת השבדה אל הלב, ואז באים אל תכליתם ומביאים לידי מעשה ממש, כמובא בגמרא שם (יומא פו.) 'יהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אשר אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה... ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר', ובזה עושה קידוש ה' גדול ומביא את הקדושה לידי שליטה והס"א מתגרשת ומתרחקת, ומתקיים בו 'שם שמים מתאהב על ידיך', ובזה מתקיימת תכלית הבריאה'.

דף ט

הערות וצייונים, ראשי פרקים לעיון

'עד כמה... שלשה חדשים... חמשים יום...' — פירש הרא"ש מחלוקתם; מאיזה גיל צריך לבדוק אם יונק מאחרת אם לאו, ופחות מגילאים הללו אין צריך לבדוק, ואפילו נראה כאילו אינו רוצה לינק מאחרת — אקראי בעלמא הוא ולבסוף יונק. ואולם אם ידענו בו שאינו יונק מאחרת — הכל מודים שכופה ומניקתו. וכן אם רואים שהוא יונק — לדברי הכל אינו כופה.

ג. רב הונא בשם רב אמר: יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית ואיני עושה, כי תקנת חכמים היתה לטובתה, למוזנות, הלכך אם אמרה אין נוח לי באותה טובה שומעים לה. וריש לקיש חולק וסובר שיכול לכופה למעשה ידיה, שעיקר התקנה היתה מעשה ידיים, ותחת מעשה ידיה תקנו מוזנות.

א. הלכה כרב הונא (להלן קו: ר"ף). וכתב הרא"ה: כל שאמרה איני ניוזנית ואיני עושה, מיד נתבטלה תקנתה ושוב אינה יכולה לומר הריני ניוזנית ועושה — שאינו בדין שתהא הרשות בידיה לשנות הדבר כל פעם כמו שתמצה. ויש חולקים. (כן נראה בדעת התוס' והרא"ש. ע' חו"א עא,ח).

ב. כשאמרה איני ניוזנית ואיני עושה — נפטר גם מן הכסות, שהוא בכלל מוזנות. (רא"ה, מובא בר"ן). ויש אומרים שאין מעשה ידיה אלא תחת מוזנות ולא תחת כסות. (כן כתב הבית-שמואל (ט,ט) בדעת הרא"ש והמ"מ. ובחו"א (עא,ח) חלק, שאין לחדש מחלוקת הראשונים בדבר שאינו מבואר, ואין חולק על הרא"ה והר"ן).

ג. לדעת הר"ן אין האשה יכולה להפקיע עצמה באמירה זו מלעשות מלאכות הבית כגון טוחנת ואופה וכו'. והתוס' (סג.) חולקים. ואפילו להר"ן אם אינו מעלה לה מוזנות פטורה מכולם, אף מתשמישי הבית (עפ"י חזון איש ע,א).

ד. יש אומרים שכשם שיכולה לומר 'איני ניוזנית ואיני עושה', כך יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר. (שאלות דרב אחאי; ר"ן). ויש חולקים (ר"י מגאש; רבנו יונה — מובא בטור פ. וע"ע בשטמ"ק. וכ"כ בשער המלך (ערכין ו, כא) בדעת רש"י).

ה. אפילו לריש לקיש שמעשה ידיים עיקר, אין יכול הבעל לומר צאי מעשה ידיך במוזנותיך בדלא ספקה. (עפ"י תוס' מז:).

ד. לרב ושמואל, תקנו מוזנות תחת מעשה ידיה [ששניהם מצויים] ומעה כסף לצרכיה תחת מותר מעשה ידיה. ולרב שאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית ואיני עושה, עיקר התקנה היתה לטובתה, שיתן לה הבעל מוזנות, ותחת מוזנותיה תקנו מעשה ידיה לבעלה. ולרב אדא בר אבהו תקנו מוזנות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה — ששניהם קצובים.

דף נט

קח. אשה שאסרה על בעלה את מעשה ידיה ב'קונם' — האם צריך להפרי?

'קונם שאני עושה לפיך' — אינו צריך להפרי, שהרי מעשה ידיה שלו ולא חל נדרה [וכגון שמעלה לה מוזנות ומעה כסף, וכנ"ל. תוס']. רבי עקיבא אומר: יפר, שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי לו, [שסובר העדפה על ידי הדחק — שלה. וחכמים סוברים העדפה ע"י הדחק — שלו. סו. וכן פסק הר"ף]. רבי יוחנן בן נורי אומר: יפר, שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור אליו, (שאי אפשר לו ליוזר שלא תעשה לו שום מלאכה).

אמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן נורי. ואף על פי ששמואל פסק כרבי יוחנן הסנדלר שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, העמיד רב הונא בריה דרב יהושע, באומרת יקדשו ידי לעושיהם, והואיל והידים נמצאות בעולם — חל הנדר.

משמע בתוס' (בד"ה הכא) שלפי הדעה שיכולה אשה לומר איני ניוזנית ואיני עושה, חל נדרה לכשתתגרש גם ללא שתאמר 'יקדשו ידי לעושיהם', מאחר ובידה לומר איני ניוזנית ואיני עושה. [ומכל מקום עד שלא נתגרשה לא חל, מאחר ולא אמרה בפירוש 'איני ניוזנית'. ער"ן].

עוד נסתפקו התוס' (בד"ה שדה) שבהקדש גמור יכולה להקדיש מעשה ידיה לכשתתגרש, ורק בקונם אינה יכולה לאסור. ומכמה ראשונים נראה שאין מחלקים בדבר. ורב אשי אמר: דוקא קונם יכול לחול, שהוא קדושת הגוף ומפקיע מידי שעבוד, ומכל מקום האלימו חכמים את שעבוד הבעל שלא יחול הקונם מעכשיו אלא לכשתגרשה, אבל הקדש שאינו קדושת הגוף, אינו חל לפי שכעת אינה מגורשת וגם אין בידה לגרש עצמה, והרי זה כמקדיש דבר שלא בא לעולם. א. יש סוברים שלפי המסקנא אין צריך להעמיד באומרת 'קדשו ידי' אלא אף כשנודרת מעשה ידיה צריך להפר, שקונמות חלים על דבר שלא בא לעולם. (כ"מ בתוס' קדושין סג. וברמב"ם נדרים יב, ט). והר"ן תמה על כך. ובעל ההפלאה (כאן ובקו"א פא, ה ובמקנה קדושין סג) כתב שאף להרמב"ם אין חל אלא בדעבידי דאתו. ב. יש סוברים שגם הקדש גמור [לא 'קונם'] שהקדישה ידיה לעושיהם, מפקיע מידי שעבוד וחל לאחר שנתגרשה. (כן מדייקים מדברי הרמב"ם נדרים יב, י. ע' פרישה אה"ע פא; שער המלך שם). ג. כל האמור הוא רק באופן שניזונית ממנו, אבל אם אינה ניזונית — חל הקונם שאסרה מיד. (מהרי"ח).

קט. האומר לחברו;

- א. — שדה זו שאני מוכר לך, לכשאקחנה ממך תיקדש.
 - ב. — שדה זו שמכרתי לך, לכשאקחנה ממך תיקדש.
 - ג. — שדה זו שמשכנתי לך, לכשאפדנה ממך תיקדש.
 - ד. — שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים, לכשאפדנה ממך תיקדש.
- האם ההקדש חל?

א. קדושה, כי עתה היא בידו. ומשמע שאין יכול לחזור בו מהקדשו בינתיים. (ע' חזו"א עא, יד).

ב. אינה קדושה, כי אין בידו להקדישה עתה, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ברמב"ם מבואר שצריך לקיים דבריו כאשר קנה את השדה. ובאר הש"ך (חזו"מ ריב סקי"ב) שאף על פי שלא חל ההקדש, חל כאן דין נדר.

ג. קדושה, שבידו לפדותה.

כתבו התוס': בעוד השדה ממושכנת יכול הממשכן להקדיש את חלקו, באופן שההקדש והמלוה שותפים בה, אבל אין יכול להקדיש את זכותו של המלוה הנמצא בה. ועוד צדדו שיכול להקדיש שדה ממושכנת ורק בקונם אי אפשר להקדיש קודם שתיפדה.

ד. קדושה, שבידו לפדותה בתום עשר שנים. ודוקא במשכון או בשכירות, אבל מכר לעשר שנים, אינו יכול להקדיש או למכור בתוך הזמן הזה. (ע' בשו"ת משיב דבר ח"ד ט).

קי. אלו מלאכות האשה עושה לבעלה?

לסתם מתניתין, האשה טוחנת [כלומר מטחנת ברחיים של מים. ואבעית אימא, טוחנת ממש ברחיים של יד] ואופה ומכבסת, מבשלת ומניקה את בנה, מצעת לו המטה ועושה בצמר [משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל, או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהן עשרים סלעים בגליל]. משנה סד:].

ודלא כרבי חייא ששנה אין אשה אלא ליופי / לבנים / לתכשיטים, ואינה חייבת לטחון ולאפות ולהניק את בנה — דברים שמכחישים יופיה וכו'. (אבל על 'עושה בצמר' לא חלק רבי חייא. תוס'). וכן לדברי בית שמאי אין האשה חייבת להניק את בנה בעצמה, שלכך אם נדרה שלא להניק — שומטת דד מפיו. אבל בית הלל אומרים: כופה ומניקתו.

אם היתה מניקה, פוחתים לה ממעשה ידיה ומוסיפים על מזונותיה. (משנה סד:).

א. ירושלמי: שבע גופי מלאכות מנו, והשאר לא הוצרכו למנותן. וכתבו ראשונים (עפ"י הגמרא דלהלן): אפילו דברים קטנים שבתוך הבית, כגון להביא חפץ מבית לעליה עושה, וכן טורחת לפני ארחי פרחי.

ב. התוס' (פג. ד"ה רב הונא) נסתפקן לומר שאם האשה טוחנת ואופה וכו' לבעלה, פוחתים לה ממכסת העשיה בצמר הנ"ל, ולא נאמר מִכְסָה זו אלא כשאין עושה לו שאר דברים).

ג. אם האשה לפי מעמדה אין דרכה במלאכות הללו, או דרכה אבל לא דרך משפחתו — אינה חייבת, שהאשה עולה עמו ואינה יורדת עמו, כדלהלן. וכתב מהרי"ח: נשים שלנו שאין דרכן לטחון ולכבס אין כופים אותן. וכן מובא בתוספתא שבמקום שלא נהגו באחת מכל אלו, אין כופים אותה, שהכל הולך לפי מנהג המדינה. [וכן אם היתה קטנה שאינה יודעת במלאכת הצעת המטה וכד' — אינו יכול לכופה]. (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ד קסט).

דפ"ט — ט

קיא. אשה שנתגרשה — האם וכמה מחויבת להניק את בנה הקטן?

אף על פי שהאשה הנשואה משועבדת לבעלה להניק את בנה, כאשר נתגרשה אינו כופה. ואם התינוק מכירה (ואינו יונק מאחרת) — גותן לה שכרה וכופה ומניקתו, מפני הסכנה. ובכמה זמן הוא מכירה — נחלקו הדעות; שלשה חדשים (רבא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב), שלשים יום (שמואל), חמשים יום (רבי יצחק אמר רבי יוחנן). וכן פסק רב שימי בר אבבי. כאשר בא רמי בר יחזקאל אמר: כך אמר שמואל, כל זמן שמכירה (ואין שיעור לדבר אלא בבדיקה הדבר תלוי). ואמרו שאפילו תינוק סומא מכירה בריח ובטעם.

אם יודעים בו שאינו רוצה לינוק מאשה אחרת — הכל מודים שכופה, ואם הוא יונק מאחרת — אינו כופה. לא נחלקו אלא לענין בדיקה, מאיזה גיל צריך לבדוק אם באמת אינו יונק מאחרת או באקראי בעלמא נמנע מלינוק. (עפ"י רא"ש).

דף ט

קיב. א. האם חלב אשה מותר בשתיה?

ב. האם דם האדם מותר?

ג. גונח, האם מותר לו לינק בשבת?

ד. צינור שעלו בו קשקשים וסותמים אותו — האם מותר למעכם בשבת?

א. חלב אשה מותר בשתיה (את הגמל כי מעלה גרה הוא — הוא טמא ואין חלב מהלכי שתיים טמא), ואפילו מצות פרישה מדרבנן אין בו (רב ששת). ואולם אסרו חכמים לינק כל שלא פירש מדדי האשה לכלי. לדברי רבי אליעזר, לאחר עשרים וארבעה חדשי יניקה של התינוק, הרי הוא כיונק שקץ מדרבנן. ולדברי רבי יהושע יונק אפילו ארבע וחמש שנים, [והוא שיעור אחד עם 'חבילתו על כתיפיו']. פירש מלינק לאחר